

JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV

Editorka **Jana Wachtarczyková**

Aktuálne otázky slovenského jazyka

Recenzenti

prof. PhDr. Miroslav Dudok

PhDr. Milan Majtán, DrSc.

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Citácia:

Wachtarczyková, J. (ed.): Aktuálne otázky slovenského jazyka. Zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a SAP – Slovak Academic Press 2017.

ISBN 978-80-89607-58-7

JAZYKOVEDNÝ ÚSTAV ĽUDOVÍTA ŠTÚRA SAV

Editorka **Jana Wachtarczyková**

Aktuálne otázky slovenského jazyka

Zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava)

SAP
SLOVAK ACADEMIC PRESS

BRATISLAVA 2017

Recenzenti

prof. PhDr. Miroslav Dudok

PhDr. Milan Majtán, DrSc.

doc. Mgr. Martin Ološtiak, PhD.

Citácia:

Wachtarczyková, J. (ed.): Aktuálne otázky slovenského jazyka. Zborník z konferencie Aktuálne otázky slovenského jazyka (4. – 5. 10. 2016 Bratislava). Bratislava: Jazykovedný ústav Ľ. Štúra SAV a SAP – Slovak Academic Press 2017.

ISBN 978-80-89607-58-7

Obsah

úvod

- 9 Jana WACHTARCZYKOVÁ
Recentiora sunt meliora! (?) Premenné a dominanty v aktuálnych otázkach slovenského jazyka

n ako norma

- 31 Ľubomír KRALČÁK
Aktuálna kultivovaná norma a dynamické tendencie v morfológii súčasnej slovenčiny
- 39 Daniela SLANČOVÁ
Normy v jazykovej komunikácii
- 50 Slavomír ONDREJOVIČ
Čo sa stane, ak kodifikácia podporí spornú „zákonitosť“?

a ako adaptácia

- 65 Anna RÁCOVÁ
O preberaní a adaptácii pojmov z orientálnych jazykov
- 79 Jaroslava KMIŤOVÁ
Adaptácia používateľov jazyka do úlohy na úlohu jazykových poradcov
- 90 Miroslava GAVUROVÁ
„Ponúkame voľné miesta: *content marketér* a *back office špecialista*“ alebo internacionalizmy v názvoch a inzercii pracovných pozícií

m ako mená

- 105 Ingrid HRUBANIČOVÁ
Spor o prepis historických uhorských priezvisk nemá opodstatnenie
- 145 Lucia MOLNÁR SATINSKÁ
Súčasný slovenský diskurz o prepise uhorských mien u používateľov
- 155 Juraj GLOVNÁ
Historické mená v súčasnej slovenčine
- 163 Iveta VALENTOVÁ
Rodné (krstné) mená a kodifikácia

g ako grafémy

- 185 Vladimír PATRÁŠ
Veľké písmená v koncepčných administratívno-právnych textoch (štandardy – anomálie – trendy)
- 196 Jana WACHTARCZYKOVÁ
K otázke písania poľských grafém v slovenčine
- 212 Ivor RIPKA
O niektorých problémoch prepisu grafém ruských proprií

s ako spätateľnosť

- 223 Miloš HORVÁTH
Vyčleňovacia funkcia čiarky – pravopisný alebo jazykovo-kultúrny problém?
- 231 Tomáš BÁNIK
Determinatívne spojenia s nesklonným atribútom typu *biznis téma*

„PONÚKAME VOĽNÉ MIESTA *CONTENT MARKETER* *A BACK OFFICE ŠPECIALISTA*“ ALEBO INTERNACIONALIZMY V NÁZVOCH A INZERCII PRACOVNÝCH POZÍCIÍ¹

Miroslava Gavurová

Inštitút anglistiky a amerikanistiky, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove
Ul. 17. novembra 1, 080 01 Prešov, e-mail: mgskola@gmail.com

„Jobs available: *Content Marketer and Back Office specialist*“ or Internationalisms in the
Employment Glossary and Advertisements in Slovak

Abstract: Paper focuses on hypertrophy of internationalisms in the lexical field of job titles which is approached from the point of theory of lexical motivation. The analysis shows the most prominent intersection between interlingual and paradigmatic motivation is synonymy which emerges as a result of weak semantic outlines as well as pragmatics. Use of imported or adapted job titles is therefore influenced not only by policy and terminology of international companies, but also by added strong communication prestige, as they are perceived as more prestigious and attractive for job applicants.

Key words: adaptation, interlingual motivation, internationalism, pragmatic motivation, abbreviation, theory of lexical motivation, transsemantization, multi-word unit

1. ÚVOD

Príspevok sa zameriava na expanziu internacionalizmov v rámci lexikálneho poľa názvov pracovných pozícií. Korpus analyzovaných pomenovaní pochádza čiastočne z personálnej štruktúry nemenovanej spoločnosti, predovšetkým však z excerptie inzercie na portáloch ako www.profesia.sk a www.kariera.sk. Vyseletovali sme pritom len tie ponúkané pozície, ktoré majú text inzercie v slovenčine, a to aby sme pozorovali spôsob zakomponovania internacionalizmov do slovenského komunikátu.

V texte zámerne pracujeme s termínom **internacionalizmus**, keďže sme si vedomí skepticizmu vo vzťahu k termínu anglicizmus (porov. napr. Jesenská, 2004, s. 1). Podľa citovanej autorky slovenčina disponuje skôr internacionalizmami anglosaského pôvodu, ktorý je však pre lingvistov nedôležitý (ibid.). Napr. lexéma *concierge*, ktorá má svoj pôvod vo francúzštine, sa používa aj v angličtine, hoci v oboch jazykoch má odlišný význam („domovník, správca domu“) ako v slovenčine, kde označuje pracovnú pozíciu v oblasti „cestovný ruch, gastro, hotelierstvo“. Náplňou práce je pri nej „*asistovanie hosťom s concierge službami pri zabezpečovaní trávenia ich voľného času a zábavy, vrátane zabezpečovania rezervácií v reštauráciách*“.

Hypertrofia internacionalizmov je však charakteristická nielen pre názvy pracovných pozícií, ale aj pre slovenský text jej inzercie. Je samozrejmosťou, že v rámci

¹ Príspevok vznikol pri práci na grante VEGA č. 1/0433/16. Slovtvorná a morfeomatická štruktúra slovenského slova. Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. APVV-0342-11

zadefinovania požiadaviek na uchádzačov sa vyskytujú termíny z príslušného registra, pričom ich súčasťou sú internacionalizmy, napr. tvorba **business** modelov kvôli analýze a zmene **pricingu** a sledovaniu výnosovosti **retailových** úverov; odpis pohľadávok, kde bol ukončený **work out proces**, realizácia zabezpečenia pri úveroch v **past due** (dražby, exekúcie, zmenkový platobný rozkaz, realizácia záruky); spolupráca s klientskymi oddeleniami TL a TB pri riešení **work out klientov**. Poznanie terminológie je preto iste akýmsi filtrom na adeptov a jednou z elementárnych požiadaviek na uchádzača o túto pozíciu. Ak však internacionalizmus nie je dostatočne komunikantom známy, môže znamenať aj narušenie zrozumiteľnosti, teda zásady spôsobu a čiastočne i kvantity (poddimenzovanie množstva informácií potrebných na dekódovanie prejavu): ponúkaná práca sa charakterizuje ako „skladník – kumulovaná pozícia“².

Okrem tejto selektívnej funkcie však internacionalizmy zreteľne plnia aj ďalšiu funkciu v pracovnej inzercii. V citátovej podobe prenikajú nielen do náplne práce, ale aj do vyjadrenia platového ohodnotenia: *ponúkaný plat (brutto) – competitive compensation package*. Zamestnanecké výhody sa označujú ako **benefity** a medzi nimi sa uvádza aj **homeoffice** (teda „práca z domu“). druh pracovného pomeru sa charakterizuje ako „na dohodu (brigády), **internship**, **stáž**“; hoci samotná lexéma *internship* už označuje „stáž“. Aj táto výrazová redundancia je dôkazom, že internacionalizmy v týchto pozíciách nadobúdajú skôr funkciu pragmatickú, vytvorenie dojmu prestížnosti pozície (porov. kap. 2.2).

Nasýtenie textu pracovnej inzercie internacionalizmami môže byť také výrazné, že sa narúšajú niektoré Leechove zásady tvorby komunikátu (Slančová, 1996), konkrétne zásada kvantity (výrazná „presila“ prevzatých lexém) a zásada spôsobu (zrozumiteľnosti): napr. pri pozícii „*dizajnér pre úspešný startup*“ sa ako náplň práce, právomoci a zodpovednosti uvádza: „*Budeš pracovať na našich webových stránkach, na **admine** alebo na mobilnej webovej aplikácii. Veľa vecí musíme **re-designovať**, niekde iba pokračujeme v zadefinovanom UI alebo prerábame úplne celú **experience**. Napríklad teraz pracujeme na novom dizajne webu. Inak od teba očakávame, že si vieš definovať pravidlá a potom sa ich držať (budovať **UI kit**, dbať na konzistenciu celej identity). Ideálne ak budeš s nami veľa **wireframovať**, **feedbackovať**, navrhovať informačnú architektúru, učiť sa ako robiť live **user-testing** a **usability testing**.*“

Riziko nadužívania internacionalizmov v pracovnej inzercii si uvedomujú nielen lingvisti, ale aj odborníci na marketing. J. Štofilová (2014), ktorá analyzovala nové názvy pracovných pozícií v oblasti hotelierstva a cestovného ruchu, upozorňuje na viaceré nevýhody prevzatých označení profesií. Niektoré názvy môžu byť terminologicky nesprávne (napr. *manažér marketingu a reklamy*); pri iných „anglický názov nemusí byť vždy úplne zrozumiteľný, a niekedy môže byť dokonca zavádzajúci“ (Štofilová, 2014, s. 170). Navyše, „[p]odľa odborníkov na trhu práce existujú pritom

² Spojenie *kumulovaná pozícia* tu označuje fakt, že popri hlavnej činnosti musí skladník zvládnuť ďalšie činnosti.

priliehavé slovenské názvy, ktoré bez väčších problémov dokážu názov pozície vystihnúť.“ (op. cit., s. 171).

Dôvod na internacionalizáciu terminológie pracovných opozícií v oblasti cestovného ruchu a hotelierstva hľadá J. Štofilová práve v unifikácii, ktorá sprevádza globalizáciu týchto odvetví cez hotelové siete (s. 172). Ukazuje sa však, že pri niektorých pozíciách by bol slovenský pendant medzinárodného označenia priam žiaduci, ak nie nevyhnutný pre úspešnú komunikáciu. Ak sú totiž spojenia *Economic Manager*, *Financial Manager*, *Marketing Manager* ako-tak zrozumiteľné aj pre menej poučeného príjemcu, spojenia ako *Yield Manager* (manažér ziskov), *Revenue Manager* (manažér príjmov), *Food and Beverage manager* (manažér stravovacieho úseku); *Front Office manager* (vedúci ubytovacieho úseku) by v inzercii mohli prinajmenšom alternovať so slovenskými označeniami, resp. byť nimi nahradené. Mnohé z nich nezainteresovanému používateľovi slovenčiny, ktorý terminológiu hierarchie pracovníkov hotela nepozná, totiž nič nehovoria.

Pri názvoch pracovných pozícií pozorujeme niektoré nové tendencie:

a) **Feminatívne sufixy.** Jazykovým prejavom snahy o rodovú rovnosť, resp. politickú korektnosť, je defaultné uvádzanie feminatívnych sufixov pri maskulínach: *kontrolór/ka*, *pracovník/čka na pokladni*, *asistent/ka*, *predavač/ka – poradca/kyňa*, *Knihár/ka*, *Operátor/ka*, *Expedient/ka*; Hľadáme montážnikov/čky. Táto stratégia sa však uplatňuje aj opačne na pozície, ktoré boli kedysi vyhradené zvyčajne pre ženy; teraz sa však uvádzajú aj ich maskulínne pendanty: *pedikér/-ka*, *manikér/-ka*. Produktívne je aj zachytávanie rodovej rovnosti cez skratky lexém: *muž – žena*, napr. *Pracovník prevádzky obchodu (m/ž)*; *Domový technik (m/ž)*, čo predstavuje jednoduchšiu a z pohľadu jazykovej ekonómie aj úspornejšiu alternatívu pre feminatívne tvary a súčasne ide o vplyv medzinárodného terminologického úzu firiem.

b) **Laxnosť v denominácii.** Na pomenovanie pracovných pozícií sa často používajú také (prevzaté) lexémy, ktoré implikujú skôr neživotnosť denotátu, resp. znejú kolokviálne: *Senior Tester* (je súčasťou tímu skúsených odborníkov v oblasti testovania software); *Checker/-ka*, práca so scannerom; *skenovačka* – asistentka procesného inšpektora kvality³; *horizontkár* (sústružník), *klasická horizontka*; *skladník retrakár/retrackár* (práca s retrakom), *pizzér*, *evidentka*. Práve tu vidíme priestor pre vstup normy, ktorá by mohla ovplyvniť živelnosť preberania a tvorby takýchto lexém a vydala odporúčania alternatívnych tvarov pre prax.

2. PRIENIK INTERLINGVÁLNEJ A PARADIGMATICKEJ MOTIVÁCIE

Teoretickým východiskom našich úvah bude teória lexikálnej motivácie (Furdík, 2008; Ološtiak, 2011), ktorá dokáže univerzálne pokryť jednotlivé aspekty adaptácie prevzatých lexém v slovenčine, a to prostredníctvom prieniku interlingválnej motivá-

³ Náplň práce tu nie celkom korešponduje s názvom pozície *skenovačka*: „Kontrola správnosti komponentov vo výrobných linkách; Uvoľňovať proces lepenia výrobných štítkov a laserového vypaľovania kódov; Sledovať a kontrolovať výrobu nového projektu; Podporovať inšpektora kvality pri dennom uvoľňovaní výrobných procesov“ <http://kariera.zoznam.sk/pracovna-ponuka/689001/skenovacka-asistentka-procesneho-inspektora-kvality> (cit. 25. 6. 2017)

cie s ostatnými typmi lexikálnej motivácie v konkrétnom type komunikátu a registra. Pomocou týchto motivačných vzťahov sa pokúsime pomenovať súčasný stav v oblasti pomenovania pracovných pozícií, jeho príčiny a takisto spôsoby jeho riešenia.

V registri interlingválne motivovaných názvov pracovných pozícií je najčastejší paradigmatický vzťah synonymie, ktorý vzniká z niekoľkých dôvodov, najmä však:

- 1) rozptyl významu internacionalizmu;
- 2) komunikačno-pragmatické dôvody.

2.1. Rozptyl významu internacionalizmu

Za najväčšiu nevýhodu – alebo, ak sa na to dívame z iného uhla, výhodu – internacionalizmu v názve pracovnej pozície považujeme jeho nepresne vyhranenú sémantiku. To potom vedie k **synonymii** i k **rozširovaniu** významu, a to aj pri lexémach prevzatých už dávnejšie. A práve tu sa otvára priestor pre inovované lexikografické zachytenie i ďalšiu lingvistickú analýzu takýchto lexém.

Interlingválne motivované názvy pracovných pozícií sa dostávajú do synonymických vzťahov so svojimi slovenskými pendantmi (aj v rámci inzercie tej istej spoločnosti), napr. *planer* – *plánovač*. Takéto synonymá sa v inzercii uvádzajú ako alternanty, a to i vzhľadom na podobnú sémantizáciu v lexikografických prácach: napr. v synonymickom páre *montér* – *montážnik* sa lexéma *montér* definuje ako „robotník robiaci montáže“ a *montážnik* je „montážny pracovník (KSSJ); kto robí montáže, pracuje pri montáži“ (SCS). Otázny je komunikačný zámer takejto synonymie, ktorá pôsobí v neprospech jazykovej ekonómie. Buď inzerenti sami nevedia presný rozdiel, alebo v prípade domáceho a cudzieho člena synonymickej dvojice chcú zasiahnuť komunikantov s rozličnou znalosťou medzinárodnej terminológie.

Niekedy sa však pre neznalosť sémantiky formálne podobných lexém v názvoch pracovných pozícií používajú ako synonymá také lexémy, ktoré majú odlišné významy, takže ich možno považovať za akési intrajazykové false amis, napr.: *manipulačný pracovník/manipulant/manipulátor*. Spojenie *manipulačný pracovník* je prejavom tendencie po opisných viac-slovných pomenovaniach s generalizujúcim nadradeným substantívom *pracovník*, ktorá je medzi názvami pracovných pozícií veľmi silná. Kým *manipulant* sa definuje ako ten, „kto má na starosti manipuláciu s niečím“, lexému *manipulátor* spracúva *Krátky slovník slovenského jazyka* (2003; ďalej KSSJ) iba vo význame „kto manipuluje s ľuďmi, zneužíva ich dôveru“. Z tohto pohľadu je použitie lexémy *manipulátor* na pomenovanie pracovnej pozície nesprávne, resp. znamená rozširovanie významu tejto lexémy. *Manipulátor* má význam:

1. ten, kto manipuluje s ľuďmi, zneužíva ich dôveru;
2. zariadenie na automatické vykonávanie istých operácií (KSSJ, 2003);
3. ten, kto má na starosti „vykladanie a nakladanie balíkov..., manipuláciu s balíkmi pomocou paletového vozíka, pomoc kuriérom.“^[2]

Aj preto lexéma *manipulátor* v tomto význame alternuje s lexémou *skladník*. Pri príprave lexikografických prác by sa mala teda vyhodnotiť aj relevantnosť a perspektívnosť tohto významu, a to aj na osi spisovnosť – hovorovosť.

K synonymickému radu *manipulačný pracovník/manipulant/manipulátor* sa pripája aj internacionalizmus *picker*, pri ktorom došlo k **transsémantizácii** ako procesu adaptácie interlingválne motivovanej lexémy (Ološtiak, 2011, s. 221; porov. aj ďalej kap. 5). Kým v angličtine sa substantívum *picker* definuje ako „človek alebo zariadenie, určené na zberanie kvetov, zeleniny atď.“⁴, v slovenčine má táto lexéma skôr význam „manipulant“, keďže náplňou práce *pickera* je „balenie tovaru, nakladanie a vykladanie, kontrola tovaru“.

K istému rozširovaniu významu došlo aj pri lexéme *representant*. V slovenčine sa *representant* definuje ako: 1. ten, kto reprezentuje, zástupca, delegát; 2. (význ., typický) predstaviteľ (KSSJ, 2003). V názvoch pracovných pozícií sa najnovšie dostáva do nových kolokácií, napr. *obchodno-technický representant*; *medicínsky representant* (ktorého náplňou práce je „návšteva lekární a lekárov za účelom odbornej prezentácie voľnopredajných farmaceutických produktov, účasť na odborných seminároch, kongresoch“^[3]), takže lexéma *representant* sa používa ako (pragmaticky motivované) synonymum viacslovného pomenovania *obchodný zástupca*.

Pre nejasnosť sémantizácie a sémantický rozptyl internacionalizmu sa stáva, že jedna lexéma vstupuje do synonymického radu s viacerými odlišnými spojeniami: na jednom mieste sa internacionalizmus *back-office* uvádza ako alternácia spojenia *odborný asistent*, napr. *odborný asistent (back office) oblastného riaditeľa*; na inom mieste ako synonymum pre spojenie: *pracovník zákaznického centra – backoffice*. Významový rozsah lexémy *backoffice* je teda naozaj široký: „asistentka, sekretárka či office Manager má za úlohu vybavovanie administratívnej agendy, vedenie kancelárie po administratívnej stránke, obsluhu kancelárskej techniky, vyhotovovanie zápisov a ďalšie činnosti podľa špecifikácie konkrétnej pozície.“^[1] Práve na objasnenie sémantiky sa k takto široko vymedzenému internacionalizmu *backoffice* ešte pridávajú komponenty *špecialista* a *asistent* v spojeniach *back office špecialista* a *back office asistent*.

Rozširovanie významu internacionalizmu má aj výhody – takýto termín môže fungovať ako hyperonymum, strešný termín pre viacero kohyponymných názvov, napr. pod kategóriou *facility manager*⁵ sa uvádza široké spektrum pracovných pozícií: *pomocník záhradníka/údržba a správa nehnuteľnosti, správca objektu, technik, manažér údržby, vedúci/vedúca upratovania nočnej zmeny v Šamoríne; správca priemyselného parku – site manažér, projektový manažér*. Podobný štatút hyperonyma má aj lexéma *londýner*, ktorá pokrýva pozície *hotelový zriadenec – dverník, pochádzkar, nosič batožiny, zriadenec na parkovisku, welcome service manager* (Štofilová, 2014, s. 177). Vzhľadom na strešnosť pojmu normovanie v tomto smere preto nie je žiaduce, ak tak len v intenciách uplatnenia ortograficky adaptovaných foriem (napr. *facility manažér*).

⁴ „a person or machine that picks flowers, vegetables, etc“ (vlastný preklad). <http://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/picker> (cit. 25. 6. 2017)

⁵ Náplň práce tvorí: „vedenie oddelenia údržby, plánovanie údržby a opráv, organizácia a realizácia opráv strojov a prístrojov, evidencia HIM, **reporting**, spolupráca s inými oddeleniami, ochota a chuť pracovať nutnosťou.“ <https://www.grafton.sk/jobs/manazer-udrzby-3> (cit. 25. 6. 2017)

Vo vzťahu k norme by však predmetom diskusie mala byť živelná tvorba a preberanie synonym, ktoré sa vytvárajú ako alternanty k už jestvujúcemu legitímnemu a funkčnému domácejmu označeniu, najmä vtedy, ak nedochádza k zmene významu: napr. staršie označenie *recepčný* („zamestnanec v recepcnej kancelárii“, SCS, 2005) je nahrádzané novým termínom *recepčníár*, hoci ich náplne práce sa prekrývajú (Štofilová, 2014, s. 175 – 176). V rovnakých intenciách sa k lexéme *masér* začína používať aj pendant *spa terapeuta*. Keďže anglické pomenovanie pre kúpele – *spa* – preniká aj do ďalších kolokácií (*hotelové spa*, *spa recepcia*), je možné, že aj pomenovanie *spa terapeuta* bude jazykovo perspektívne.

2.2. Komunikačno-pragmatické činitele

Ukazuje sa, že v lexikálnom poli interlingválne motivovaných názvov pracovných pozícií dominuje pragmatická motivácia, ktorú J. Furdík vymedzuje ako nadstavbovú, strešnú (Furdík, 2008, s. 16). Častou motiváciou pre vznik synonymického páru či radu medzi týmito pomenovaniami je totiž práve pragmatika – ustálené domáce pomenovania sú nahrádzané prevzatými synonymnými kolokáciami v snahe o získanie komunikačnej prestíže. Pragmatická motivácia sa teda zapája najmä pri pomenovaní kvalifikačne menej náročných pozícií pomocou internacionalizmov: *houseman*⁶ (sčasti synonymné s lexémami *chyžná*, *upratovačka*), *sandwich artist*, *foodrunner/ka*⁷; *barista/seller* (predaj kávy Coffe to go); *dokladač tovaru/merchandiser* – (*malo*) *obchodník*, *predajca*; *housekeeping manager* atď. Na mieste je otázka, do akej miery môže jazyková norma vstupovať do procesu, ktorého jasnou hybnou silou je práve zameranosť na efekt, snaha zapôsobiť na príjemcu, ktorá nie je len sekundárnou, ale dominantnou funkciou.

Z komunikačno-pragmatických dôvodov sa používajú aj ďalšie internacionalizmy, ktoré si zaslúžia osobitnú pozornosť vďaka svojej univerzálnosti:

2.2.1. Operátor

Ako komunikačno-pragmatický komponent funguje vo viacslovných pomenovaniach lexéma *operátor* (*skladový operátor*, *operátor skladu* i *operátor logistiky*) a pomenúva sa ňou pozícia, ktorá nie je taká lukratívna – *skladník*.⁸ Náplň práce *operátora logistiky* („zásobovanie výroby materiálom, zaskladňovanie tovaru, expedícia tovaru, presun hotovej výroby do skladu expedície“) sa totiž výrazne prekrýva s náplňou práce *skladníka*.

⁶ K náplni práce na tejto pozícii patrí: „Podieľanie sa na efektívnom plnení denných pracovných úloh na oddelení *housekeepingu*; Vynášanie objemného tovaru a pracovných prostriedkov do jednotlivých skladov na poschodiach; Vynášanie, znášanie a triedenie hotelovej postelnej bielizne a uterákov; Zodpovedanie za pravidelnú mesačnú inventúru tovaru.“ <http://www.pozicie.sk/cestovny-ruch-gastro-hotelierstvo/houseman> (cit. 25. 6. 2017)

⁷ „Distribúcia hotových produktov z výrobného strediska zákazníkom; komunikácia portfólia jedálneho lístka/nápojov smerom k zákazníkom.“ <http://www.profesia.sk/praca/medusa-group/O2964524>

⁸ S podobným pragmatickým zámerom sa používa aj paralelné alternujúce viacslovné pomenovanie domáceho pôvodu: *skladový pracovník*.

Rovnakú pragmatickú motivovanosť vidno aj za pracovnými pozíciami *operátor call-centra* (človek, ktorého úlohou je dohadovanie stretnutí pre firemné prezentácie v domácnostiach), *telefonický operátor*, *operátor technickej podpory*; *helpdesk operátor*, *operátor Helpdesk biznis podpory* atď. Ani v tomto význame však lexému *operátor* slovenské slovníky zatiaľ nezachytávajú; porov. *operátor* 1. pracovník obsluhujúci počítaacie stroje; 2. voj. osoba obsluhujúca rádiolokátor; 3. žel. pracovník podávajúci hlásenie podľa daných príkazov (výpravcu, strojmajstra ap.); 4. prevádzkovateľ: o. telekomunikačnej siete; mobilný o. poskytovateľ služieb mobilnej siete (KSSJ, 2003). Aj tento stručný sumár názvov pracovných pozícií však ilustruje, že v úze lexéma *operátor* funguje ešte v (prínejmenšom) jednom význame: „pracovník technickej obsluhy“, ktorý je o niečo širší, všeobecnejší ako význam 1.

2.2.2. Špecialista

Snaha o získanie komunikačnej prestíže vedie aj k nadužívaníu, resp. vyššej frekvencii lexémy špecialista pri pomenovaní pracovných pozícií. Napr. spojenie špecialista nákupu („ktorý má za úlohu obstarávanie tovaru a služieb v súlade s nákupnou smernicou a záujmami spoločnosti“) sa používa vo význame domácej lexémy *nákupca* („kto je poverený nakupovaním, skupovaním, nakupovač“); podobne funguje aj dvojica špecialista predaja – predavač/ka. Výhodou lexémy špecialista je jej relatívna vágnosť, univerzálnosť a veľký sémantický rozsah, ktoré dovoľujú jej použitie ako premennej pre rôzne pracovné pozície v rôznych oblastiach: *anti-spam špecialista*; *back office špecialista*; *work out špecialista*, *imigračný-relokačný špecialista*, *compliance špecialista*, *CRM špecialista* (marketing, reklama, PR); *custody špecialista*⁹ (finančníctvo), *technický špecialista/technická podpora*. Komponent *špecialista* je ekvivalent/kalk anglického substantíva *specialist*, ktoré sa objavuje často aj v anglických/medzinárodných názvoch pracovných pozícií (*Customer Care Specialist with German language*, *procurement specialist*, *B2B Solutions Senior Specialist*), takže aj tu možno pozorovať vplyv angličtiny, resp. medzinárodnej terminológie na skúmaný register pracovných názvov.

V podobných pragmatických intenciách sa v inzercii vyskytujú aj dvojslovné spojenia špecialista predaja/asistentka predaja /*pracovníčka predaja* – pričom z náplne práce vyplýva, že zakaždým ide o predavača/predavačku. Všetky tri substantíva so všeobecným významom (*špecialista*, *asistentka*, *pracovníčka*) neprinášajú nové sémy – viacslovné pomenovanie, ktoré vytvárajú, však pôsobí formálnejšie ako jednoslovná lexéma. To dokumentuje aj pozícia s alternujúcimi názvami *Asistent predaja/Dokladač tovaru na predajnom oddelení*, kde sa prvé spojenie vyznačuje výraznou pragmatickou motiváciou, zatiaľ čo jeho alternant *dokladač tovaru* pôsobí neutrálne, až mierne derogatívne. Rovnako viacslovné pomenovanie *Junior Loss adjuster* by sa

⁹ Náplň práce: „Zabezpečovanie správy a úschovy cenných papierov pre klientov; Informovanie klientov o korporátnych akciách týkajúcich sa spravovaných cenných papierov“. <http://www.pozicie.sk/bankovníctvo/custody-specialista> (cit. 8. 6. 2017)

vzhľadom na náplň práce¹⁰ mohlo použiť synonymne s lexémami *odhadca/likvidátor škôd*, znie však sofistikovanejšie a „kultivovanejšie“ ako jeho slovenský náprotivok. V uvedených prípadoch možno uvažovať aj o šifrujúcej funkcii internacionalizmov – na zakrytie menej príjemnej náplne práce, takže opäť je sporné a otázné, či norma v tomto prípade môže a má zasiahnuť, keďže ide o sekundárnu a nadstavbovú funkciu internacionalizmu.

3. PRIENIK INTERLINGVÁLNEJ A SYNTAKTICKEJ MOTIVÁCIE

Ako vidno už z predchádzajúcich príkladov, názvy pracovných pozícií, v ktorých sa nachádzajú prevzaté lexémy, sú buď jednoslovné, alebo – a to častejšie – viacslovné. Aj pri paralelnej existencii anglického i slovenského názvu pracovnej pozície vo firemnej terminológii či štruktúre je základnou tendenciou doslovnosť slovenského ekvivalentu anglického označenia: *Quality Engineer* → *Inžinier kvality*; *Business Analyst* → *Business analytik*^[4]; *Reporting specialist* → *špecialista reportingu*¹¹. V snahe o jednotnosť firemnej/odbornej terminológie sa niekedy ponechávajú anglické lexémy vo viacslovných pomenovaniach v podobe akéhosi citátu: *Asistentka Compliance a audit/ Asistencia riaditeľom odboru Compliance a Vnútorý audit a vnútorná kontrola*.¹² Opäť treba skonštatovať, že ak je hnacím motorom takýchto pomenovaní unifikácia s medzinárodným terminologickým aparátom, potom snaha o reguláciu v tomto prostredí sa nemusí stretnúť s pochopením, ani s patričnou odozvou.

V analyzovanom korpuse sú produktívne analytické viacslovné pomenovania (VP) so štruktúrou „substantívum + substantívum“ (N. + N.), ktoré vznikajú ako kalky východiskových VP, napr. *Specialist Accountant* → *špecialista účtovník*. Výsledkom kalkovania východiskového pomenovania sú však niekedy trochu bizarné a prinajmenšom netypické kombinácie prevzatého formálneho výrazu (*operátor*) a nociónálnej lexémy (*sklad*): *warehouse operator* → *operátor skladu* (porov. aj 2.2.1). Popri doslovných ekvivalentoch anglických názvov pozícií sa však objavujú aj typickejšie kolokácie, ktoré rešpektujú cieľový jazykový kontext (*warehouse leader* → *vedúci skladu*).

Do pozície anteponovaného atribútu sa dostávajú aj nesklonné prevzaté substantíva: *antispam špecialista*; *back office špecialista*; *work out proces*; *content mar-*

¹⁰ Podľa inzerátu sú jeho náplňou práce „obhliadky a šetrenie škôd všetkých druhov a rozsahov, komunikácia s poisťovňami, poistenými, poškodenými a externými spolupracovníkmi, práca s firemným softwarom, vypracovávanie *expertných správ*“. <http://www.profesia.sk/praca/inservis-slovakia/O784097>

¹¹ Význam substantíva *reporting* nie je laikovi pravdepodobne jasný; ide teda o súčasť odbornej terminológie.

¹² Náplň práce na tejto pozícii je pomerne široká: „*priprava rešerší z odborných textov, publikácií a pod. Priprava podkladov, prezentácií a pod. Prípadná asistencia na rokovaníach – vedenie zápisov z rokovaní a pod. Správa kalendára riaditeľa, bookovanie termínov, organizovanie stretnutí nadriadeného. Objednávanie kancelárskych potrieb pre oddelenie, distribúcia materiálu a kontrola zásob kancelárskych potrieb*“. <http://www.profesia.sk/de/arbeit-suchen/vseobecna-uverova-banka-intesa-sanpaolo/O2656595> (cit. 5. 6. 2017)

ketér; *android* programátor, *helpdesk* operátor, operátor *Helpdesk* biznis podpory, *site* manažér. Internacionalizmus sa tu použije ako indeklinábile, buď v snahe zachovať v nezmenenej podobe značku (*Android*) alebo preto, že ešte neprešiel procesom transdeklinácie. Takto sa vytvárajú viaceré VP s rovnakým komponentom: *event manager*, *event/marketing manager*, *event* koordinátor, *event specialist*, pričom niektoré z nich sa používajú bez transortografizačnej adaptácie. Predpokladáme, že časom niektoré z týchto prevzatých substantív nastúpia proces adaptácie prostredníctvom transdeklinácie, prípadne transderivácie, keďže sa k nim už vytvárajú adjektívne deriváty (*eventový*).

Osobitnú pozornosť si v pozícii anteponovaného nesklonného substantívneho komponentu viacslovného pomenovania zasluhujú lexémy *junior* a *senior*, ktoré sa používajú vo význame „(služobne) mladší, podriadený, začínajúci“, v ktorom sa však v slovenských lexikografických prácach nezachytávajú: *junior* obchodný konzultant, *junior* účtovník, *junior* accountant/*senior* accountant; *senior* PHP programátor; *junior* konzultant. Tieto lexémy sa používajú už aj v pozícii nadradeného alebo samostatného substantíva: *správca junior* – práca popri štúdiu; *Risk manažér/-ka* pre kreditné riziko – *senior*; *System Engineer/Administrator* – *Junior*; „Aktuálne hľadáme pozíciu *juniora* s perspektívou rastu po zaškolení.“; *poradca* pre predaj a obsluhu – *junior*.

Lexémy *junior* a *senior* úspešne a efektívne vyplňajú lakúnu, ktorá v slovenčine doposiaľ jestvovala v koncíznom pomenovaní zaučenosti, postupnosti v zamestnanectve rebríčku. Samozrejme, boli a fungujú tu spojenia ako *služobne mladší* a *služobne starší*; tlak jazykovej ekonómie tu však zrejme zvíťazí a tieto relatívne zrozumiteľné lexémy, ktoré doposiaľ fungovali v slovenčine v iných významoch, sa presadia aj v tomto význame.

4. PRIENIK INTERLINGVÁLNEJ A ABREVIÁCNEJ MOTIVÁCIE

Súčasťou názvov pracovných pozícií býva aj *skratka*, často prevzatého pôvodu, napr. *IT podpora*; *IT Support*, *IT support engineer*; *PR Manager*; *Senior .NET/SQL Developer*; *PHP developer*. V týchto viacslovných pomenovaniach spolupracuje abreviačná, interlingválna a syntaktická motivácia. Často sa používajú aj skratky samotných názvov pracovných pozícií: *PM*¹³ (*project manager*), *LL* (*Localization Lead*, *Language Lead*). Okolo frekventovaných skratiek sa vytvárajú celé hniezda viacslovných pomenovaní:

HR → *HR oddelenia*, *HR štatistiky* a *iné HR ukazovatele* (sic! mäkčeň); *HR eventy*, *HR projekty*;

IT → *IT analytik*, *IT architekt*, *IT konzultant*, *IT manager*; *IT projektový manažér*; *IT tester*, *IT/Technical Support Specialist*.

Pri analytickom radení iniciálovej skratky, ktorá na svojej forme nevie bezpríznakovo vyjadriť pádové zaradenie, však vzniká riziko, že sa skratka vyskytne vo

¹³ Aj v ústnom prejave s výslovnosťou [pí em].

viacslovnom pomenovaní v netypickej pozícii (*koordinátor IT regionálnej pobočky*), kde nie je jasná jej syntaktická funkcia (či pádová forma). V inzercii sa zvyčajne ráta s tým, že adepti na post už význam skratky poznajú, preto sa jej abreviačný motivant neuvádza, napr. *disponent MKD*, *vodič MKD*¹⁴; *technik TZB* (*technické zabezpečenie budov*), *evidencia HIM* (*hmutel'ný a investičný majetok*).

Pri frekventovanej skratke sa z dôvodu jej vysokého výskytu v inzercii objavujú transpozičné zmeny významu. Takto napr. skratka *VZV* má význam, daný motivantom:

1. (*vysokozdvíhací vozík*) – *Viete jazdiť na VZV? Práca na VZV, NZV a aj ručne; vodič VZV a CXT s možnosťou ubytovania; Manipulant VZV/skladník*);
ale na základe metonymickej transpozície nadobúda aj ďalšie významy:
2. „preukaz oprávnenia jazdiť na VZV“ (*Operátor logistiky/skladník VZV; skladník bez VZV/s VZV*);
3. „ten, kto jazdí na vysokozdvíhacom vozíku“ (*Máte preukaz VZV?; skladník a VZV*^[5]).

Toto rozširovanie významu, pri ktorom spolupracuje aj sémantická motivácia, je výsledkom istej laxnosti v nominácii, ktorá môže byť vnímaná dvoma spôsobmi. Negatívne – ak skratka sama o sebe predstavuje vyššie riziko percepčnej pauzy pri dekodovaní a táto pauza sa zvyšuje s množstvom referenčných denotátov. Pozitívne – ak sa takýmto rozširovaním sémantického rozsahu stáva skratka univerzálnym pomenovacím prostriedkom schopným pomenovať viaceré významy.

5. ADAPTAČNÉ MECHANIZMY PRI INTERNACIONALIZMOCH V NÁZVOCH PRACOVNÝCH POZÍCIÍ

Ako sa ukázalo v predošlej analýze, prevzaté lexémy a konštrukcie sa vyznačujú menšou, niekedy až nulovou mierou adaptácie; často sa uvádza celý názov pracovnej pozície v angličtine, niekedy aj so slovenským synonymom/ekvivalentom. Pri ich adaptácii však predsa len niekedy nastupujú adaptačné mechanizmy (Ološtiak, 2011, s. 216 – 225), ktoré na tomto mieste len naznačíme.

K **transmorfologizácii** dochádza nielen pri substantívach, ku ktorým sa pridávajú slovenské relačné morfémy (napr. *Lead – Leadom, Leadovi*), ale prostredníctvom produktívneho sufixu *-ovat'* sa transmorfologizujú aj verbá, napr. *to report* → *reportovať* („*analyzuje, kontroluje, dohliada a reportuje* výkon dcérskych spoločností NMH a zverených projektov pre CFO a CEO“). Na tento nadväzuje proces **transderivácie**: *reportovať* → *reportovanie* (napr. *reportovanie problematických, rizikových a iných žiadostí ... svojmu nadriadenému*); hoci v úže paralelne funguje aj jeho anglický pendant *reporting* (napr. *špecialista pre reporting a konsolidáciu*), ktoré sa definuje ako „*spravodajstvo, podávanie správ*“; podobne *pickovať* → *pickovanie*. **Transderiváciou** vznikli viaceré deriváty prevzatých motivantov a v budúcnosti sa

¹⁴ MKD (*Medzinárodná kamiónová doprava*)

ukáže, do akej miery sú perspektívne a produktívne: *pizza* → *pizzér*, *evidovať* → *evidentka*, *recepčia* → *recepčníar*.¹⁵ Popri transsémantizácii, transmorfologizácii a transderivácii sa aktivizujú aj ostatné adaptačné mechanizmy (napr. transortografiácia), ktoré si iste zaslúžia detailný a osobitný výskum.

6. ZÁVER

Pri opise lexikálneho poľa názvov pracovných pozícií sa ako funkčná osvedčila teória a terminológia lexikálnej motivácie. A hoci sme sa zamerali predovšetkým na spolupôsobenie interlingválnej motivácie s paradigmatickou, syntaktickou a abreviačnou motiváciou, do hry tu jednoznačne vstupujú aj ostatné typy lexikálnej motivácie, napr. sémantická. Pozornosť si preto iste zaslúži proces transsémantizácie, ktorá sa týka predovšetkým rozširovania významu prevzatých lexém v názvoch pracovných pozícií, ale aj ich vyššej sémantickej vágnosti a väčšieho významového rozsahu.

Analytická sonda takisto potvrdila expanzivnosť internacionalizmov v tomto lexikálnom poli i v registri pracovnej inzercie, čo je motivované predovšetkým pragmaticky – snahou dodržať jednotnú terminológiu nadnárodných firiem a v neposlednom rade získať komunikačnú prestíž. Naznačili sme však, že takéto importované pomenovania môžu na druhej strane predstavovať riziko pre porozumenie, najmä ak internacionalizmy prenikajú aj do špecifikácie a charakteristiky pracovných pozícií.

Namiesto je preto otázka, či treba a či je vôbec možné z pohľadu jazykovej normy tento stav ovplyvniť, regulovať, prípadne zvrátiť. Aj keď pri niektorých pozíciách by iste pomohlo výraznejšie uplatnenie domácich lexém namiesto prevzatých, náš postoj k takejto regulácii je skôr opatrný, až skeptický, a to z viacerých dôvodov:

Prvým z nich je výrazná pragmatická funkcia týchto internacionalizmov, ktorá sa prejavuje v dvoch rovinách, a ani pri jednej z nich výrazná regulácia prostredníctvom jazykovej normy nie je žiaduca. Ak sa internacionalizmus použije na zvýšenie prestíže ponúkanej pozície, vtedy inzerenti môžu odmietnuť odporúčania jazykového manažmentu, keďže náhrada internacionalizmov domácimi lexémami by znamenala nivelizáciu tejto pragmatickej funkcie a narušenie komunikačného zámeru. Ak sa zasa internacionalizmus použije na selekciu uchádzačov o túto pozíciu – potom by opäť jeho nahrádzanie domácim pendantom znamenalo eliminovanie tejto funkcie. V oboch prípadoch je možné vnímať použitie internacionalizmov ako žiaduce, ako súčasť príslušného registra, nie ako inhibítor úspešného priebehu komunikácie. Jedným dychom však treba dodať, že aj tu platí proporčnosť, teda náležitá miera

¹⁵ Kvalifikovaný pracovník, ktorý poskytuje efektívne, promptné, zdvorilé a bezproblémové služby hosťom s cieľom neustále zlepšovať ich maximálnu spokojnosť, príjem ambulantných klientov, predaj a časovanie procedúr, denná komunikácia s hosťom, poskytovanie informácií, zúčtovanie ambulantnej kúpeľnej liečby, spracovanie dennej agendy kúpeľnej recepcie, predaj produktov a tovarov hosťom. Popri tom sa používa aj výraz *recepčný/recepčná* a podobnú náplň práce má aj *reservation agent*.

použitia internacionalizmov, aby komunikát mohol plniť základnú funkciu dorozumievania.

Druhým dôvodom skepticizmu voči normovaniu tejto sféry je tiež skutočnosť, že názvy týchto pozícií v rámci medzinárodných spoločností, firiem a korporácií sú ustálené a fixné v ich hierarchii, a sú tak ľahko rozoznateľné a identifikovateľné pri komunikácii na medzinárodnej úrovni. Takéto globalizačné tendencie sú prejavom zjednocovania pracovného trhu, čo by pre reguláciu jazykovou normou predstavovalo tak trochu boj s veternými mlynmi.

Z pohľadu normy môže byť problematický fakt, že viaceré pozície z portálov pracovnej inzercie sa nenachádzajú v katalógu profesií a pracovných funkcií Úradu práce SR, kde sa pri každej profesii uvádza okrem jej názvu aj požadované vzdelanie a náplň práce (Štofilová, 2014, s. 174 – 175). Aj tam sa preto otvára priestor pre jazykové spracovanie nových názvov pracovných pozícií v rámci terminologických databáz i pre zachytenie v lexikografických príručkách, čo by nepochybne prispelo prinajmenšom k ich väčšej ustálenosti (ortografickej, sémantickej) a následne aj zrozumiteľnosti takýchto komunikátov pre všetkých členov jazykového spoločenstva.

Literatúra

- FURDÍK, J.: Teória motivácie v lexikálnej zásobe. Ed. M. Ološtiak. Košice: Vydavateľstvo LG 2008.
- JESENSKÁ, P.: Slovenčina pod paľbou anglicizmov. In: Zborník mladých filológov UMB III. Banská Bystrica: FHV UMB 2004, s. 8 – 15.
- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003.
- OLOŠTIAK, M.: Aspekty teórie lexikálnej motivácie. Prešov: Filozofická fakulta PU v Prešove 2011.
- SLANČOVÁ, D.: Praktická štylistika. Prešov: SLOVACONTACT 1996.
- Slovník cudzích slov (akademický). 2., doplnené a prepracované vyd. Spracoval kolektív autorov pod vedením V. Petráčkovej a J. Krausa. Preklad Ľ. Balážová, J. Bosák, J. Genzor, I. Ripka, J. Skladaná. Ed. Ľ. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005.
- ŠTOFILOVÁ, J.: Pracovné pozície v terminológii marketingu. In: Aktuálne otázky terminológie marketingu. Red. J. Levická, K. Viestová. Bratislava: JULŠ SAV 2014. s. 170 – 179.

Internetové odkazy

- [1] <http://www.projobs.sk/napln-prace-pracovnik-back-office-5> (cit. 12. 6. 2017)
- [2] <http://www.profesia.sk/praca/direct-parcel-distribution-sk/O2715267> (cit. 16. 6. 2017)
- [3] <http://www.profesia.sk/hu/allas/benela/O478562> (cit. 18. 6. 2017)
- [4] <http://www.profesia.sk/praca/pro-hr/O2715006> (cit. 18. 6. 2017)
- [5] <http://www.profesia.sk/praca/cloetta-slovakia/O1075870> (cit. 18. 6. 2017)
- [6] <http://www.profesia.sk/praca/spaceman-organization/O2699053> (cit. 18. 6. 2017)